

**АНОНІМНЕ АНКЕТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ
УДОСКОНАЛЕННЯ ЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ****Т.І. Кметь**Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет»,
м. Чернівці, Україна**Ключові слова:***удосконалення лекційного процесу, анонімне анкетування студентів, професійно значущі якості викладача.**Буковинський медичний вісник. Т.22, № 4 (88). С. 163-167.***DOI:***10.24061/2413-0737.
XXII.4.88.2018.102***E-mail:***kmet.taras@
bsmu.edu.ua***Резюме.** У статті проаналізовані питання, пов'язані з проблемою підвищення ефективності лекційного процесу за сучасних умов реформування системи вищої освіти. У результаті проведеного аналізу підсумків анонімного опитування студентів зроблено висновок про доцільність грамотного поєднання у професійній діяльності лектора традиційних і нетрадиційних методів викладання, необхідність постійного удосконалення професійних та особистих якостей викладача. Процедура анкетування студентів можна розглядати як один із важливих інструментів удосконалення педагогічного процесу, оскільки аналіз отриманих даних дозволяє виявити недоліки та намітити шляхи оптимізації навчального процесу з метою підвищення якості підготовки фахівців медичного профілю.**Ключевые слова:***совершенствование лекционного процесса, анонимное анкетирование студентов, профессионально значимые качества преподавателя.**Буковинский медицинский вестник. Т.22, № 4 (88). С. 163-167.***АНОНИМНОЕ АНКЕТИРОВАНИЕ СТУДЕНТОВ КАК ОДИН ИЗ
ИНСТРУМЕНТОВ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЛЕКЦИОННОГО
ПРОЦЕССА В ЗАВЕДЕНИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ****Т.И. Кметь****Резюме.** В статье проанализированы вопросы, связанные с проблемой повышения эффективности лекционного процесса в современных условиях реформирования системы высшего образования. В результате проведенного анализа итогов анонимного опроса студентов сделан вывод о целесообразности грамотного сочетания в профессиональной деятельности лектора традиционных и нетрадиционных методов обучения, необходимости постоянного совершенствования профессиональных и личных качеств преподавателя. Процедура анкетирования студентов можно рассматривать в качестве одного из важных инструментов совершенствования педагогического процесса, поскольку анализ полученных данных позволяет обнаружить недостатки и определить пути оптимизации учебного процесса с целью повышения качества подготовки специалистов медицинского профиля.**Keywords:** *lecture process improvement, anonymous questionnaire of students, professionally important features of a lecturer.***ANONYMOUS QUESTIONNAIRE OF STUDENTS AS ONE OF THE
INSTRUMENTS TO IMPROVE LECTURE PROCESS IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTION****T.I. Kmet****Abstract.** The article analyzes the issues associated with the problem of increasing efficacy of lecture process under conditions of reforming the higher education system. As the result of the conducted analysis of the anonymous

Проблеми вищої медичної освіти

Bukovinian Medical Herald. V.22, № 4 (88). P. 163-167.

questionnaire of students, a conclusion concerning reasonability of a competent combination of traditional and untraditional methods of teaching in the lecturer's professional work, necessity of continuous improvement of professional and individual qualities of a lecturer is drawn. The organization of students' questionnaire considered to be one of the important elements of pedagogical process improvement, since analysis of the obtained data enables determining drawbacks and outline the ways to optimize educational processes aimed at improving the quality of medical specialist's training.

Вступ. Соціально-економічні перетворення в нашій державі стимулюють прискорення реформ у сфері освіти та зростання вимог до її якості. Залучення до педагогічного арсеналу викладачів ефективних методів навчання з використанням сучасних освітніх методик покликано забезпечити високоякісну підготовку майбутніх медиків [1].

Лекції є однією з основних і необхідних форм навчання, невід'ємною складовою сучасного педагогічного процесу. Вони створюють фундаментальну базу теоретичної підготовки студентів, дозволяють систематизувати основи наукових знань, дають змогу висвітлити сучасний стан і перспективи розвитку медичної науки, сконцентрувати увагу студентів на складних та важливих питаннях окремих розділів дисципліни, стимулюють їх активну пізнавальну діяльність. Порівняно з іншими формами навчання, перевагою лекції для студента є достатньо економічний у часі спосіб отримання базових знань і рекомендацій щодо напрямків їх удосконалення, емоційна взаємодія з лектором, можливість отримати відповіді на запитання в контексті висвітлюваної теми [2].

Професіоналізм лектора, можливість постійно удосконалювати зміст лекції завдяки власним науковим доробкам та спілкуванню з колегами, ознайомленню з сучасними науковими джерелами вітчизняного і міжнародного рівня роблять лекцію незамінним джерелом наукової інформації [3]. У зв'язку з модернізацією освіти в Україні основними вимогами до викладача закладу вищої освіти є його ґрунтовна наукова підготовка, високий світоглядний і методичний рівень лекцій, ораторська майстерність, педагогічний такт, культура спілкування, володіння мультимедійними технологіями навчання та сучасними освітніми методами викладання [4, 5].

У навчальному процесі завжди беруть участь дві сторони — викладачі та студенти, тож від того, наскільки ефективною буде їх спільна діяльність залежить успішність кінцевого результату при вивченні дисципліни. Однак учасники навчального процесу іноді по-різному бачать оптимальний варіант подачі лекційного матеріалу, а істотні розбіжності в очікуваннях часто зводять нанівець зусилля педагога та знижують мотивацію студентів до активної співпраці [6].

Соціологічне опитування студентів є досить ефективним механізмом моніторингу їх задоволеності станом навчально-виховного процесу. Беручи участь

в анкетуванні, студенти стають активними співучасниками освітнього процесу, що підвищує їхню свідомість та мотивацію до навчальних досягнень [7]. Тому важливе значення має вивчення думки студентської аудиторії стосовно удосконалення лекційного процесу.

Мета роботи. Вивчити думку студентів щодо найважливіших професійно значущих якостей лектора та шляхів оптимізації лекційного процесу при викладанні дисципліни «Гігієна та екологія».

Матеріал і методи. В анонімному опитуванні взяли участь 180 студентів 3-го курсу (медичні факультети № 1 та № 2), які навчаються за спеціальністю «Лікувальна справа» у Вишому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет» і вивчали дисципліну «Гігієна та екологія» протягом 2017–2018 навчального року. Опитування проводилося по завершенню лекційного курсу (30 годин), прочитаного відповідно до плану, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни. Для дослідження була використана анкета, розроблена професорсько-викладацьким складом кафедри. Студентам було запропоновано дати відповіді за принципом «одне запитання — одна пріоритетна відповідь» та обрати зі запропонованого переліку три найважливіші професійно значущі якості лектора.

Результати дослідження та їх обговорення. Як свідчать результати анкетування, мотивацією до відвідування лекцій у 16,7% опитаних є можливість краще засвоїти матеріал практичних занять; 7,2% — бажають отримати фахові знання в контексті обраної професії. На жаль, більшість респондентів (76,1%) спонукає прийти до лекційної зали лише вимога обов'язкового відвідування лекцій в університеті, що свідчить про низький рівень мотивації до навчання. Чинниками, які спонукають уважно прослухати лекцію, для 48,9% студентської аудиторії є хороші ораторські здібності педагога; 30% — зацікавленість теми лекції; 17,8% — мотивовані тим, що лектор веде практичні заняття або здійснює модульний контроль; всього 3,3% — попередженням, що по завершенню лекції буде тестовий контроль на засвоєння викладеного матеріалу.

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від сучасного інформаційно-технологічного та матеріально-технічного забезпечення. Так, 88,3% студентів вважають, що покращити сприйняття лекційного матеріалу допомагає якісна презентація.

Problems of higher medical education

Позитивно ставляться до використання коротких (5–7 хвилин) тематичних відеороликів 95,6% респондентів. 54,4% опитаних зазначили, що їм цікаво дізнаватися новини медичної науки в контексті теми лекції; 22,2% — висловили побажання щодо більш детального висвітлення питань, винесених на модульний контроль; 21,7% — матеріалу, який будуть опитувати на практичних заняттях; 1,7% — хотіли би почути цікаві факти по темі заняття.

Зазвичай, кожен лектор у процесі викладання прагне відчувати зацікавленість студентів, перетворити їх із пасивних слухачів на активних учасників лекційного процесу. Як зазначили 81,1% респондентів, інтерактивні методи викладання (запитання педагога до слухачів, дискусія зі студентами в залі в контексті висвітлюваних питань) сприяють кращому засвоєнню матеріалу й лише 18,9% не вважають за доцільне їх використання під час лекції.

На запитання «Що заважає Вам сприймати лекцію?» 39,4% опитаних зазначили, що це — нецікава подача матеріалу лектором; 29,4% — гамір у залі; 25,6% — покаржились на погану вентиляцію зали (анкетування проводилось у теплу пору року); 3,3% — вказали як причину низьку якість презентації та 2,2% — перевантаження інформацією.

Анонімне опитування студентів дозволило визначити професійно значущі якості викладача, які, на їхню думку, є найважливішими для забезпечення ефективного лекційного процесу. У таблиці представлені узагальнені результати опитування та їх ранжування відповідно до відсоткової кількості студентів, які вказували ці якості лектора як пріоритетні.

Як показав аналіз результатів опитування, ідеальний образ лектора неоднаковий для різних груп студентів. В одних на перші місця ставилися професійні (грунтовна наукова підготовка, ораторська майстерність, педагогічний такт, вміння доступно пояснити матеріал, раціональне використання мультимедійних технологій), в інших — особисті моральні якості, які потрібні для ефективного спілкування (почуття гумору, творчий підхід та живий інтерес до своєї справи, вміння налагодити контакт із студентами, культура мовлення та спілкування, доброзичливе ставлення до студентської аудиторії).

Ранжування результатів опитування свідчить, що на сьогодні, за умов достатнього забезпечення навчального процесу підручниками, навчально-методичними посібниками, інформаційно-довідковими матеріалами середовищ для дистанційної освіти істотно змінюється роль лектора. Перед педагогом стоїть завдання не просто переказати систематизований і узагальнений навчальний матеріал, а в першу чергу — зацікавити слухачів, аргументувати актуальність використання отриманих знань у повсякденному житті та майбутній лікарській практиці, висвітлити сучасний стан проблеми та новини медичної науки в контексті теми лекції, що допоможе сформувати у студентів мотивацію до наступного самостійного вивчення матеріалу.

Важливим чинником, що мотивує студентську аудиторію до активної участі в лекційному процесі, є високий рівень ораторської майстерності викладача. Динамічна подача матеріалу, виразна, багата інтонаціями мова, доречна жестикуляція, влучні жар-

Таблиця

Професійно значущі якості лектора, необхідні для забезпечення ефективного лекційного процесу

Професійно значущі якості лектора	Кількість опитаних, %
Демонструє творчий підхід та інтерес до своєї справи, орієнтує на використання матеріалу в повсякденному житті та майбутній лікарській роботі, розповідає про сучасний стан проблеми	24,26
Динамічно викладає матеріал, багато жестикулює, влучно жартує, вміє зняти напруження в аудиторії	21,67
Викладає матеріал зрозуміло, доступно, роз'яснює складні аспекти, акцентує важливі моменти	18,33
Раціонально поєднує усний виклад матеріалу з використанням презентації, відеороликів, темп викладу матеріалу доступний для конспектування	14,81
Стежить за реакцією аудиторії, задає питання, підтримує дискусію, дає змістовні відповіді на запитання студентів	12,04
Приваблює до себе високою ерудицією, зовнішнім виглядом, демонструє культуру мовлення та спілкування, чіткість дикції, доброзичливість і такт по відношенню до студентів	8,89

Проблеми вищої медичної освіти

ти допомагають установити емоційний контакт із слухачами та зняти напруження в аудиторії. Однак слід зауважити, що надмірне захоплення прийомами ораторської майстерності може перетворити лекцію в «шоу одного актора».

Актуальною на думку студентів є наявність у лектора хороших дидактичних здібностей. Вміння розставляти акценти, доступно викладати студентам навчальний матеріал, робити важке — легким, складне — простим, незрозуміле — ясным і зрозумілим допомагає адаптувати навчальний матеріал відповідно до індивідуальних здібностей кожного слухача. Використання лектором сучасних інформаційних технологій також знаходить позитивний відгук серед студентської аудиторії. Однак презентація не повинна бути лише формальною «окрасою лекції». Якісна презентація та грамотно підібрані відеоматеріали розширюють дидактичні можливості педагогічного процесу, сприяють ефективнішому засвоєнню теоретичних основ дисципліни, розвивають вміння обробляти інформацію та відтворювати її в стислій формі, активізують процеси мислення у слухачів.

Цікавим є той факт, що попри схвалення інтерактивних методів викладання для більшості студентів не є пріоритетними професійно значущі якості лектора, які необхідні для їх реалізації. Можливо, це пов'язано з тим, що не у всіх ще сформована психологічна готовність перетворитися з пасивного споживача знань на активного учасника навчального процесу.

Не пріоритетними в студентському середовищі, але все ж необхідними компонентами педагогічної майстерності лектора є високий рівень загальної ерудиції, привабливий зовнішній вигляд, культура мовлення та спілкування, доброзичливість і такт по відношенню до студентів. Ці якості сприяють формуванню позитивного педагогічного іміджу, стимулюють бажання спілкуватися з педагогом як з авторитетним і мудрим наставником.

У свою чергу, ознайомлення лекторів із результатами анкетування дозволяє визначити напрямки удосконалення як власних професійно значущих якостей, так і лекційного процесу в цілому.

Висновки. Таким чином, анонімне опитування студентів, проведене на кафедрі гігієни та екології Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» показало, що основні підходи до лекційного процесу під час викладання дисципліни «Гігієна та екологія» знайшли схвалення у студентському середовищі.

З метою подальшого вдосконалення рівня викладання необхідно продовжувати використання сучасних інформаційних технологій та методів навчання, розширюючи рамки традиціоналізму. При цьому слід враховувати, що основним завданням педагога є гнучке управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, яке передбачає формування належної мотивації до вивчення предмета, вміння залучити

аудиторію до активної участі в лекційному процесі, спонукання до самостійного науково-пізнавального мислення. Поєднання професіоналізму та певних особистих якостей, зокрема тактовності, почуття гумору, творчого підходу до своєї справи сприяють формуванню позитивного педагогічного іміджу викладача, дозволяють створити доброзичливу атмосферу співпраці в аудиторії, що є важливою умовою забезпечення високого рівня культури взаємовідносин між професорсько-викладацьким складом і студентством.

Вивчення думки студентів щодо шляхів оптимізації навчального процесу є необхідною умовою для формування зворотного зв'язку з педагогами, що допоможе зрозуміти, які форми організації лекції можуть зацікавити майбутніх лікарів, сприятиме професійному вдосконаленню викладачів та дозволить покращити якість надання освітніх послуг.

Список літератури

1. Гай ЛА, Сухін ЮВ, Венгер ВФ, Сайед Муксен, Сердюк ВВ. Сучасні методи викладання медичних дисциплін у вищій школі. Медична освіта. 2016;1:15–8.
2. Захаров ГА, Какеев БА, Филипченко ЕГ. Некоторые аспекты оптимизации преподавания теоретических дисциплин в медицинском вузе. Вестник Тамбовского университета. Серия Естественные и технические науки. 2016;21 (2):577–81.
3. Ермоленко ТИ. Методика подготовки и проведения лекции как одной из ведущих форм обучения. Экспериментальная и клиническая медицина. 2015;2 (67):162–5.
4. Гірник ГС. Педагогічна та комунікативна культура викладача вищого медичного навчального закладу як складові педагогічного іміджу. Мед. освіта. 2015;1 (21):61–3.
5. Луцик ІГ. Використання інтерактивних методів як засіб створення інтенсивного освітнього середовища. Нові технології навчання. 2007;46:59–63.
6. Ратникова ЛІ, Шип СА, Мисюкевич НД. Лекции в медицинском вузе — нужны ли они студентам? Педагогика высшей школы. 2016;1 (4):100–3.
7. Швець ДС, Турба ОО. Соціологічне опитування як механізм моніторингу задоволеності студентів станом навчально-виховного процесу. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2011;47:237–43.

References

1. Haj LA, Sukhin YuV, Venher VF, Sajed Muksen, Serdyuk VV. Suchasni metody vykladannia medychnykh dystsyplyn u vyschij shkoli [Modern methods of teaching medical disciplines in higher school]. Medychna osvita. 2016;1:15–8. (in Ukrainian).
2. Zakharov GA, Kakeev BA, Filipchenko EG. Nekotorye aspekty optimizatsii prepodaiania teoreticheskikh distsiplin v meditsinskom vuze [Some aspects of optimizing the teaching of theoretical disciplines in medical school]. Vestnyk Tambovskogo universiteta. Seriya Estestvennye i tekhnicheskije nauki. 2016;21 (2): 577–81. (in Russian).
3. Ermolenko TI. Metodika podgotovki i provedeniya lektzii kak odnoy iz vedushchikh form obucheniya [Methods of preparing and conducting a lecture as one of the leading forms of education]. Eksperymental'na i klinichna medytyna. 2015;67 (2):162–5. (in Russian).
4. Hirnyk Hle. Pedahohichna ta komunikatyvna kul'tura vykladacha vyschoho medychnoho navchal'noho zakladu yak skladovi pedahohichnoho imidzhu [Pedagogical and communicative culture of the teacher of the higher medical educational institution as components of the pedagogical image]. Arkhiv

Problems of higher medical education

- klinichnoi medytsyny. 2015;1:61–3. (in Ukrainian).
5. Lutsyk IH. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv yak zasib stvorennia intensyvnoho osviti'n'oho seredovyscha [Use of interactive methods as a means of creating an intensive educational environment]. *Novi tekhnologii navchannia*. 2007;46:59–63. (in Ukrainian).
  6. Ratnikova LI, Ship SA, Misyukevich ND. Leksii v meditsynskom vuze — nuzhny li oni studentam? [Lectures in a medical school — do students need them?]. *Pedagogika vyshey shkoly*. 2016;1:100–3. (in Russian).
  7. Shvets' DYe, Turba OO. Sotsiologichne opytuvannia yak mekhanizm monitorynhu zado-volenosti studentiv stanom navchal'no-vykhovnoho protsesu [Sociological survey as a result of the educational process]. *Humanitarnyj visnyk ZDIA*. 2011;47:237–43. (in Ukrainian).

Відомості про автора:

Кметь Т.І. — доктор медичних наук, професор кафедри гігієни та екології Вишого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці, Україна.

Сведения об авторе:

Кметь Т.И. — доктор медицинских наук, профессор кафедры гигиены и экологии Высшего государственного учебного заведения Украины «Буковинский государственный медицинский университет», г. Черновцы, Украина.

Information about the author:

Kmet T. I. — Doctor of Medical Science, Professor of the Department of Hygiene and Ecology at Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine.

Надійшла до редакції 04.09.2018

Рецензент — проф. Дейнека С.Є.

© Т.І. Кметь, 2018